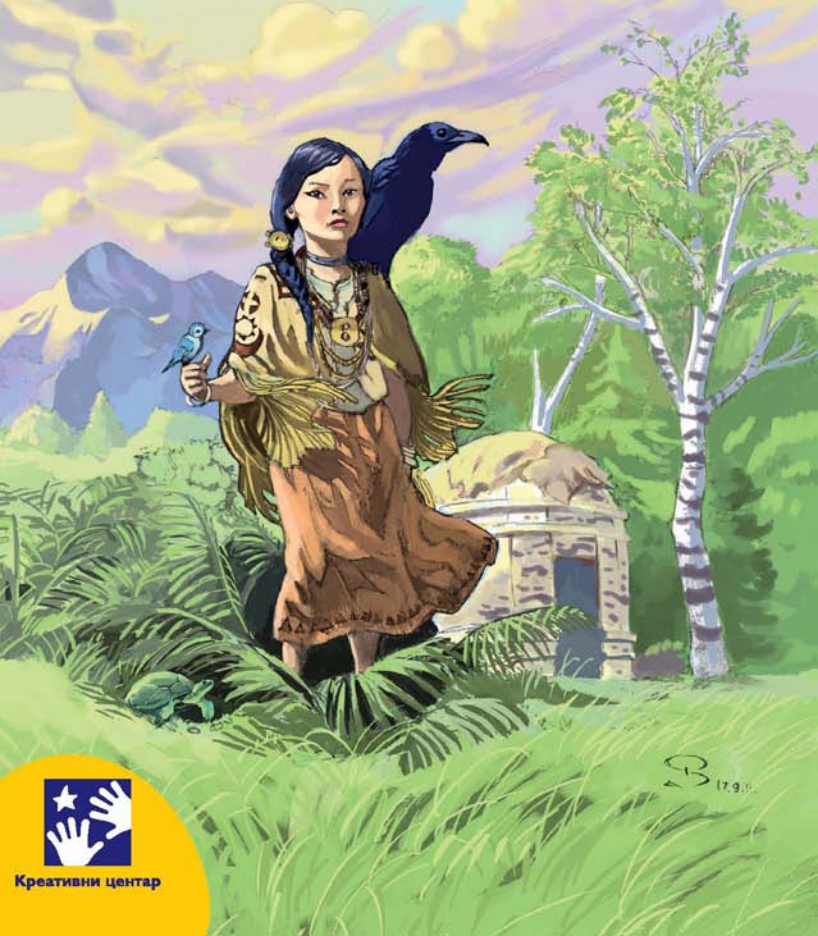

Луиза Ердрич

ДЕВОЈЧИЦА СА ОСТРВА ДУХОВА

Креативни центар

Наслов оригинала

Louise Erdrich

THE BIRCHBARK HOUSE

Copyright © 1999, Louise Erdrich

All rights reserved

Originally published in the United States and Canada by Hyperion Books for Children

За издање на српском језику © Креативни центар 2012

Библиотека *Свет је један*

књига педесет друга

прво издање

Уредник библиотеке

Дејан Беговић

Уредник издања

Бојана Савовић

Илустрације

Синиша Бановић

Лектура и превод текста на мапи

Виолета Бабић

Дизајн корица

Душан Павлић

Припрема за штампу

Небојша Митић

Издавач

Креативни центар, Београд, Градиштанска 8

тел. 011 / 38 20 464, 24 40 659, 38 20 483

www.kreativnicentar.rs

e-mail: info@kreativnicentar.rs

За издавача

мр Љиљана Маринковић, директор

Штампа

Графостил

Тираж

2.000

Луиза Ердрич

ДЕВОЈЧИЦА СА ОСТРВА ДУХОВА

Са енглеског превела
Александра Грубор

Креативни центар

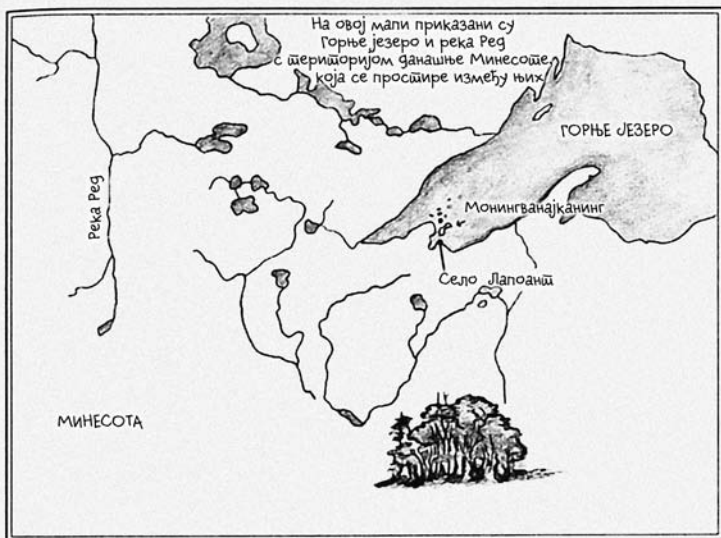
Периш, оној чија њесма лечи

Врана Андег кљуном показује
обласи у којој се налази осврво
Монингванајканинг или Осврво
злашогрудог дешлића. Испод
његових ногу је село Лапоанн
или Шиллак, где је с породицом
живела Омекејес око 1847. године

У том смеру иде се ка месту
на којем је породица сваког
пролећа прикупљала јаворов
сируп и правила шећер

Девојчица са Острва духова

Једина преостала жива особа на острву била је беба, девојчица. Уморни путници, који су тамо дошли да покупе крзна од народа Анишинабе, стајали су неспокојно на каменој обали. С растојања су посматрали како беба пузи укруг и тужно кмечи. На себи је имала хаљиницу од квалитетне плаве вуне, украшену белим перлицама и тракама, и нове мокасине, које су биле израђене с великом пажњом. Било је јасно да је девојчица била вољена, као и то да породице која ју је волела више нема. Све ватре у селу већ одавно су биле угашене. Мртви су тужно лежали увијени у ћебад, као да спавају. Убиле су их велике богиње.

Путници су дрхтали и од саме помисли на то да је зараза можда већ одабрала за жртву и неког од њих. – Наравно да је и беба болесна – мрмљали су они. – Изгледа уморно – рекао је један путник кад се прибила уз тело умотано у ћебе. – Пустимо је да спава. – Птице су певале, на десетине сићушних беловратих врабаца. Цвркутави жагор, слатка песма коју су певали, била је у чудној супротности с неким ужасом који се простирао испод њих. Један човек се окренуо да више не гледа тај приказ, а за њим су то учинили и остали. Вратили су се у кануе.

Док су веслали ка следећем острву, сви су били тихи и замишљени. Неки су на лицу имали смркнут израз. Једном од њих у очима су се скупиле сузе. Звао се Шешир. Размишљао је о својој жени и одлучио је да јој каже за бебу. Ако је на свету постојао ико ко би отишао тамо да спасе бебу, то би била његова жена. Мало је задрхтао од те помисли. Морао је. Његову жену звали су Стара Лојаница. Понекад је њена нарав знала да га уплаши, док се у другим приликама дивио њеној храбрости. Лице му се нагло згрчило од стида – за разлику од њега, његова жена ничега се није плашила.

Ниибин

Лето

Прво поглавље

Кућа од брезове коре

Дали су јој име Омекејес или Мала Жаба зато што је њен први корак заправо био скок. Порасла је и постала окретна саосећајна девојчица стара седам зима. Имала је сјајне смеђе очи и широк осмех, којем су недостајала само два предња зуба. Додирнула је горњу усну. Још увек није била навикла на то да нема те зубе. Нестрпљиво је чекала да добије нове, како би јој осмех поново био потпун. Омекејес је гледала малу каљугу, а онда се, попут имењакиње жабе, добро одразила и ско-

чила. Била је на брежуљку, на сигурном. Скочила је још једанпут. Тада се нашла на неком старом пању. Одржавала је на њему равнотежу и гледала око себе. Вода се кретала у плитком рукавцу, док су зраци сунца по њеној површини правили светлוצаве водене полумесеце. Дебели струкови мочварне травуљине жаморили су. Барске корњаче дремале су на сунцу. Свет је био толико тих да је Омекејес могла да чује сваки свој трептај. Само се нежни цвркут беловратог врапца продијао кроз тишину шуме која се налазила иза језера.

Наједном бака повика.

„Нашла сам је!“

Тргнувши се, Омекејес се оклизну и рукама направи круг у ваздуху. Клатила се, али је некако успела да одржи равнотежу. Два велика скакутава одраза, један скок и била је на сувом. Прескочила је натопљено лишће и маховину и запутила се према шуми у којој су врапци правили гнезда и на смену певали своје нежне песме.

„Где си ти?“, поново је повикала нокомис.
„Пронашла сам дрво!“

„Долазим!“, одговорила јој је Омекејес.

Било је пролеће – време да се реже кора с брзовог дрвета.

Читаве зиме Омекејесина породица живела је у дрвнари од мирисног кедровог дрвета на

самом крају села Лапоант или Шиљак, на острву у Горњем језеру, које је њен народ називао Монингванајканинг – Острво златогрудог детлића. Чим би се земља угрејала, захваљујући нокомисиним вештим рукама кућа од брезове коре добијала је облик. Пробијајући се кроз лишће, светлост је правила сенке по бакином топлом, нежном лицу. Једном је руком замахивала оштрим ножем, који је извадила из торбе украшене перлама и коју је носила изнад струка. У другој руци држала је дуван. Спремала се да принесе жртву духовима – манитуима. Они су волели дуван. Омекејес је куцнула у дрво које је пронашла њена бака.

„Да, овде је, ево га! Ово дрво!“

Омекејес је била мршава али жилава и јака девојчица за својих седам зима. Снажно је ударила стабло брезе великим трулим штапом. Како је дрво било меко, ивер је полетео.

„Буни!“, грдила ју је нокомис. „Остави га на миру!“

Бака је пришла дрвету и спустила наборане грубе руке на његову глатку кору како би осетила да ли дрво има мана у виду напрслина. „Да“, донела је одлуку. Очи су јој заискриле када је погледала унуку. „Ово дрво је добро!“

„Да ли је спремно?“

„Гигит“, рече нокомис. „Наравно.“

Нокомисина врећица за дуван била је украшена плавим и белим перлама које су формирале облик луле. Ту је врећицу имала још одонда када је Омекејес тек била почела да опажа ствари око себе. Када је разговарала са манитуима, нокомис је из ње захватала прстохват дувана.

„Стара сестро“, обратила се нокомис брезиним дрвету, „твоја кожа нам је потребна за склониште.“

У подножје дрвета спустила је жртвену понуду – дуван – тако сладан и мирисан. Пажљиво је посматрала где би могла да засече кору. Затим је на дрво прислонила нож оштар као жилет. Омекејес је устукнула. Светло се по њиховим лицима преламало у златастим и зеленим тоновима. Нежни бели цветови провиривали су из преосталог увећаног лишћа. Иако је било топло, на местима која су била у најдубљој сенци дрвећа још увек су се могли приметити трагови снега. „Пуф!“ Чим је бака направила прве резове, брезова кора, која је била пуна пролећне воде, скоро да се распукла.

Омекејес је помогла баки да пажљиво скине кору с дрвета, а онда су је њих две огулиле траку по траку. Узеле су лагану, попут папира увијену љубичастобраонкасту кору и кренуле из шуме, преко стазе, до посебног места у близини воде.

На том месту поставиће кућу од брезове коре.

Због стајања на мокром тлу баку – нокомис – почеле су да боле старе кости. Раширила је браон

крзнену простирку и села да ушива брезову кору. Омекејес јој је помагала тако што је провлачила чврст конац од лике кроз рупице које је бака бушила шилом. За то време су Омекејесина мама и старија сестра већ биле саставиле рамове за кућу од савијених дугачких мотки од врбовог дрвета. Док је светло дана бледело, успеле су да причврсте прекриваче од коре на рамове од врбовог дрвета, који су подсећали на скелет направљен од савитљивих младица. Слагале су прекриваче од коре један на други да би се низ њих могла сливати киша. Сваки прекривач причвршћивале су за онај који су већ биле поставиле како их не би однела олуја. Када је кућа била готова, и пошто је кора на њој била изравната, напунили су је стварима потребним за домаћинство. Онда су јој се још мало дивили, па су се уселили у њу. Деца – Омекејесин брат Мали Прстохврат, беба Нииво, Омекејесина старија сестра лепа Анђелина и сама Омекејес – раширили су ћебад око камене рупе која је служила као огњиште. Мама и нокомис обесиле су ткане вреће с димљеним пиринчем, оруђе и лековите биљке за врбове куке изнад глава.

Омекејесина породица припадала је народу Анишинабе и острво на којем су живели било је њихово. Њен се отац, њен дијдиј, бавио трговином крзном, а то је значило да је често био од-

сутан. Возио је велике кануе за компанију која је трговала крзном, а неки пут је и сам ловио животиње помоћу замки. Жути Лонац, њена мајка, била је нагла особа, али се увек смејала и њене очи промућурно су гледале на овај свет. Жути Лонац била је лепа жена снажног изгледа. Осмех јој је био великодушан, тајновит, помало искошен и нежан. Није пропуштала ништа када су у питању била њена деца. Немогуће је било од ње сакрити да је неки посао само допола обављен. Било је смешно чак и помислити на то да се ујутру искрадеш, а да пре тога ниси скупио дрва за ватру или донео воду за кување. А ако мама неким чудом не би знала где су и шта раде њена млађа деца, Омекејесина старија сестра Анђелина то је сигурно знала.

Анђелина је била толико паметна и толико лепа да су се људи заустављали у ходу да би је што боље видели. Коса јој је била густа, а руке веште. Кад би она перлицама украшавала хаљину, редови украса били су правилно распоређени. Бод којим је шила увек је био прецизан. Кораци су јој, када је ходала или играла, били грациозни и отресити. Била је толико савршена да је то Омекејес бацало у очајање. Ипак, надала се да ће и сама једнога дана бити као Анђелина. Девојчица се помало срамила због тога што сестру прати у стопу, као неко кученце. Највећи део времена

Анђелина је била љубазна према њој. Пуштала је да је Омекејес прати и да јој се диви са растојања. Али се неки пут дешавало да Анђелинине речи заболе као уједи пчела. У тим је приликама Омекејес плакала сузама за које њена сестра или није знала или за њих није марила, јер је Анђелина с времена на време била тврда срца, онако како то лепи људи понекад знају да буду.

Омекејесин млађи брат Прстохврат био је једини прави и озбиљан проблем у њеном животу. Тужна истина, коју Омекејес није смела никоме да призна, била је та да она заправо није волела Малог Прстохвата. Мислила је да с њим нешто није у реду – толико је био завидљив, толико је био бучан! Иако се понашао насилнички и безобразно, Прстохврат је свим срцем волео мајку и од ње се није одвајао. У ствари, привлачио је сву њену пажњу, чак више и од бебе! Чврсто се држао за мамину сукњу масним, чврстим прстићима. Драо би се на Омекејес ако јој је требало много времена да му дода своју лутку од врбе или мале људе направљене од камена, или да му да било шта друго, укључујући ту и храну, посебне комадиће наплављеног дрвета које је пронашла, чак и њено омиљено место за спавање, одмах до баке. Он је мислио да заслужује баш све.

Али бар када је Нииво био у питању, није постојало ништа на шта би се Омекејес могла пожа-

лити. Он је био толико слadak да се често претварала да је он њена рођена беба. Наравно, ретко кад га је грлила, јер је још увек био веома мали. Па ипак, била је сигурна да он више воли њу него Анђелину и, наравно, више него Прстохвата. Некада је чак пружао ручице према њој док га је мама држала у наручју и врискао са одушевљењем кад год би га Омекејес узела у руке.

Чим је пао мрак, породица је појела по макук, чинију од брезове коре пуну гулаша од лосовог мяса, свеж зелениш и шумске добице. Олизали су прсте и чиније и на крају се умотали у топлу паперјасту ћебад од зечјег крзна, која је још увек мирисала на кедров дим из њихове зимске дрвнаре. Били су срећни што су близу ватре, што спавају на мекој, травом прекривеној земљи, испод неба од ког их је делило лишће и што су, а то је било најбоље од свега, близу воде. Тонули су у сан уз тих једноличан звук таласа који су запљускивали обалу. Свеж ветар што је дувао преко великог језера развејао је дим кухињских ватри и тако савладао зујаве ројеве комараца који су их мучили у граду. Било је лепо спавати на месту на којем сеоски пси не лају читаву ноћ и где је једини звук који ремети њихове снове био ветар, који је, пирећи кроз борове гране, стварао шум који успављује.

Тако је било, наравно, само док не наиђе олуја.

Месец се смањιο и добио облик одсеченог нокта. Кукуруз је већ био никао из земље, а брезово лишће порасло довољно да може да лелуја на ветру када је прва летња олуја погодила острво и сваког пренула из сна.

Ватра је била утуљена толико да је подсећала на мале жмиркаве очи када се Омекејес пробудила осећајући непријатност. Нешто им се приближавало. Чула му је кораке. Омекејес, која је одувек спавала поред баке, тада се још више прибила уз њу. Као да је неко тихо помагао ветру. Онда се одједном све утишало. У даљини се зачуо гласан јак корак. Онда је дуго била тишина. А потом још један корак. Земља је под њом лагано подрхтавала и одзвањала, па јој се чинило да лежи на кожи неког великог дубња.

Бубањ! Сетила се да јој је бака рекла да је острво бубањ створен за бића грома. Она су јој прилазила све ближе и ближе, а земља је дрхтала под њиховим корацима. Једино што је Омекејес тада осећала био је страх. Сакрила је лице и покушала да не размишља о куглама од вештичје ватре или о Деда Совином хукању. Покушавала је да спречи себе да замишља пакуксе, костуре мале деце који лете кроз шуму, или ледени дах дивовских виндига, огромних чудовишта која се уздижу високо над земљом и ломе дрвеће при сваком кора-

ку. Зачуо се још један корак, па још један, и још један, а онда је зафијукао ветар. Киша је почела да удара по зидовима куће, који су јаким бодом били пришивени један за други. Дашак ваздуха разбуктао је угасли пламен и сенке су скочиле и почеле да се боре на унутарњим зидовима мале куће од брезове коре.

Мотке од врбовог дрвета тресле су се под снагом удара ветра. Брезова кора шкрипала је и вијорила се, али се није откинула зато што је била чврсто привезана. Омекејес је сакрила лице јер је грмљавина страшно одјекивала док се обрушавала на обалу језера, будивши наглим бесом све и свакога. Олуја је казнила земљу, а онда се утишала, умирила полако уз нежно мрмљање. То што су звуци грома постајали слабији и што се чуло да тупо ударају негде у даљини смирило је Омекејес и, пре него што су се звуци потпуно утишали, утонула је у сан.

Монингванајканинг, Острво златогрудог деглића, невинно је светлuczало после те ноћне дивље грмљавине и муња. Омекејес се пробудила и одмах почела себи да поставља питања. Шта је олуја урадила с дрвећем? Шта су таласи нанели на плажу? Можда неке занимљиве комаде дрвета од којих би могла да направи лутку? Какав ће бити тај дан? Да ли су шумске добице на

рубду стазе већ зреле? Питала се, такође, да ли је очекује неки непријатан посао. Да ли је њена мајка завршила с гуљењем и штављењем оне одвратне лосове коже или ће она морати да јој помогне? Ох, надала се да неће морати. Колико се само надала! Постојала је једна пословица коју је мрзела, а бака ју је пречесто понављала. „Свака животиња“, говорила је, „има довољно мозга за штављење своје сопствене коже.“ Мама је штавила кожу лососа лососовим мозгом. Омекејес је мрзела љигав осећај тога на својим рукама, да и не помињемо колико ју је нервирало то досадно, бескрајно дуго гуљење и трљање које траје све док кожа не постане довољно мекана да се од ње направе мокасине.

Из ватре која је горела у средишту куће од брезове коре подигао се танак стуб дима и нестао кроз отвор на крову, кроз који се видело сунце у облику младог месеца. Кад би само могла да побегне попут дима! Већ је могла да чује маму и баку тамо напољу, око ватре за кување. Планирале су шта ће тог дана радити. Убрзо ће натопљена лосова кожа бити разапета на рам направљен од грана и од ње ће захтевати да је гули помоћу заострене рамене кости јелена, коју је њена мајка чувала у завежљају с корисним стварима недалеко од врата. Прсти ће јој утрнути. Леђа ће је болети. Одвратан мирис завући ће јој се у кожу. А

птичице ће у међувремену пронаћи сочне добице за које је само она знала. Док она омекша ту глупу лосову кожу, оне ће појести све до последње добице. Мора нешто да учини – и то брзо!

Ваздух је био свеж, диван. Мирисало је на младо шумско лишће, на гљиве које су се тек појавиле из земље, на крзно младог јелена. Ваздух опран кишом улазио је кроз траке од брезове коре, од којих су били начињени зидови које је бака претходног дана уз њену помоћ зашивала. Као змијица без кошуљице, као даждевњак, веверица или ракун, као нешто мало, брзо, клизала се безопасно, бауљала је, вртела се у покушају да прође испод зидова летње куће. Била је уловљена тамо где је најтања. Због поруба на кори њена мала задњица се заглавила. Да само није тако добро зашила кору! Да само Анђелина није била тако лака на ушима и да није у сваком тренутку тако поуздано знала где се она налази. Осетила је наједном јак притисак испод струка, у оном делу који је остао унутра. Била је то нога њене сестре. Чула је сестрин глас пун наслађивања.

„Нишимеј! Млађа сестро! Мала Жабо! Немој да ми негде одскакућеш!“

Ту је била и њена мајка, која је поравнавала задњи део куће. Половина косе падала јој је равно, јер је још увек није била сплела у плетеницу. Изненађено је гледала у Омекејес, ухваћену у

замку, а онда јој се, јер није могла да сакрије да је то забавља, широк осмех разлио по лицу. Њена старија сестра, коју је она толико ценила, и њена вољена мајка – смејале су јој се! Смејале су јој се спреда, смејале су јој се отпозади и, наједном, осетила је Омекејес у свом срцу грмљавину од претходне ноћи.

Омекејес је седела близу ватре за кување и полако јела хладни гулаш, осећајући страشان бес. Одуговлачила је, чекајући да почне посао који је највише мрзела. Мама се мучила да из потока извуче кожу, која се тамо данима и ноћима натапала док се око ње нагомилавала пенаста, вунаста слуз. Већ је била припремила рам за штављење коже, направљен од грана, а надамак су се налазиле и кожне узице, које ће користити да кожу што чвршће затегне како би могла да је обрађује. Омекејес је знала колико је важно да се кожа уштави. Њена мајка ће је затим расећи, мекану и надимљену, и читаво лето од ње ће правити мокасине за зиму. Замислила ју је како завршава рад на њима и ушива дражесне мекане наборе за палчеве, тако да девојачка стопала могу слободно да се померају и плешу. Могла је да замисли Жути Лонац како их украшава перлама и са унутрашње стране облаже зечјим крзном, меким као свила, и комадима старог вуненог ћебета. Да,

био је то значајан задатак, али га Омекејес и даље није желела. Појела је гулаш, опрала чинију у језеру помоћу песка и дубоко уздишући сачекала да је мајка замоли да донесе стругач направљен од јеленске кости.

Мајка је, међутим, рекла нешто друго.

„Требају ми маказе!“

Омекејес се усправи, наједном пуна енергије.

Њена мајка била је добро позната по томе што поседује маказе. Друге жене су их стално од ње позајмљивале. Кад је проходила, Омекејесин први задатак био је да кући враћа маказе, које је њена мајка држала у вуненој навласти, на сигурном, далеко од њених прстића. Омекејес никада није изневерила мајку, јер је то био посао који је волела и то не само због тога што би понекад од жена које су позајмљивале маказе добијала шаку маномина, дивљег пиринча, или комадић јаворовог шећера, него и зато што је било свачега што би се у одласку и повратку могло видети.

Њена сестра Анђелина копала је земљу надомак дрвећа смреке и исецала дугачке комаде корења, које су користили за прављење корпи и за боље обезбеђивање куће. Била је весела јер јој је посао ишао од руке и срећна што је прошла боље од Омекејес. Показаће она Анђелини! Нек ради док јој руке не отпадну! Омекејес је добила забаван посао!

„Иди и донеси ми маказе од Старе Лојанице“, рече мајка. Омекејес потрча без тренутка оклевања, пре но што се мама сети да ће јој бити потребна помоћ око смрдљиве коже и док не промени мишљење.

Сваког пролећа девојчица Омекејес или Мала Жаба и њена породица праве нову кућу од брезове коре. Сваке јесени поново се селе. Годишња доба се смењују, а Омекејес припитомљава врану Андега, дружи се с медведићима, помаже око чувања бебе Ниивоа, свађа се с братом Прстохватом и покушава да буде иста као њена дивна старија сестра Анђелина.

Али ова година донеће девојцици Омекејес и патњу и срећу. Долазак белаца заувек ће променити судбину племена Оџибва. Омекејес је приморана да брзо одрасте и научи много тога о животу.

ISBN 978-86-7781-898-2

9 788677 818982

www.kreativnicentar.rs